

GÁCSI ANETT ERZSÉBET

A jogellenesen megszerzett bizonyítékok értékelése az Amerikai Egyesült Államok büntetőeljárási jogában:

az ún. *Exclusionary rule* (kizárási szabály) klauzula

1. Bevezetés

A büntető eljárásjogi bizonyítás egyik legérzékenyebb területe a jogellenesen (tiltott módon) megszerzett bizonyítási eszközök és az azokból származó bizonyítékok felhasználhatóságának kérdése. A jogellenesen megszerzett bizonyítékok esetén ugyanis kettős érdek ütközik egymással. Amíg a mérleg egyik serpenyőjében a *terhelt büntetőjogi felelősségre vonásának követelménye* áll – amely érdek azt diktálja, hogy a büntetőjogi felelősség megállapítására alkalmas (adott esetben perdöntő jelentőségű) bizonyítékok ne kerüljenek kizárássra csupán azért, mert valamely előírás megszegésével szereztek meg azokat,¹ – addig a mérleg másik oldalán álló érdek a *büntetőeljárásbeli törvényesség betartásához*, a büntetőeljárásban résztvevők jogainak biztosításához kapcsolódik.

Jelen tanulmányban az Amerikai Egyesült Államok büntetőeljárási jogán belül a *jogellenesen megszerzett bizonyítékok értékelésének szabályait* vizsgáljuk meg. Ehhez kapcsolódóan a tanulmány első részében a jogellenesen megszerzett bizonyítékok kizárásának lehetséges *indokait* taglaljuk, majd a tanulmány második részében az ún. *exclusionary rule-t* (az *elsődleges kizáró szabályt*) vesszük górcső alá.

Nem képezi ugyan jelen tanulmány részét az ún. *másodlagos kizárási szabályok* vizsgálata, azonban a teljesség kedvéért meg kell említenünk, hogy a gyakorlatban nem csak azt a kérdést kell megválaszolni, hogy felhasználható-e a büntetőeljárásban a jogellenesen megszerzett bizonyíték (elsődleges kizárási szabályok alkalmazásának szintje), hanem azt is, hogy mi lesz a jogellenes bizonyítékkal összefüggésben (annak folyamánként) megszerzett további bizonyíték sorsa (másodlagos kizárási szabályok alkalma-

¹ KIS LÁSZLÓ: *A jogellenesen beszerzett bizonyítási eszközök sorsa néhány külföldi állam és hazánk büntetőeljárásában*. In: SZABÓ KRISZTIÁN (szerk.): *Az új büntetőeljárási törvény első éve*, Debreceni Konferenciák IV., Debrecen, 2005. 57. p.

zásának szintje).² Utóbbi kérdés elméleti szintű megválaszolását az amerikai szakirodalom dolgozta ki elsőként.

Kezdetben két elmélet látott napvilágot. Egyfelől az abszolút kizárás elvét képviselő „mérgezett fa gyümölcsének doktrínája” (amely szerint mind a jogellenes bizonyíték, mind az annak folyományaként beszerzett bizonyíték kizárt a bizonyítékok köréből), illetve a relatív kizárás elméletét hirdető „ezüstitála elv” (amely szerint az eljárás korábbi szakaszában/alárendelt szervek által jogellenesen szerzett bizonyíték csak az adott eljárási szakaszban nem használható fel bizonyítékként, az eljárás későbbi szakaszában/magasabb fórum közbelépése esetén bizonyos feltételek megléte esetén már felhasználható).³ Manapság azonban további két elv látszik kibontakozóban. Az egyik az ún. „féloldalasán kizárt bizonyítékok doktrínája”, amely azt jelenti, ha valamely bizonyítékot a terhelt büntetőeljárási jogainak megsértésével szerzett meg a hatóság, azt főszabály szerint ki kell zárni a bizonyítékok sorából. Ám, ha a védelem indítványozza (egyes tagállamokban elegendő a védelem hozzájárulása is), azt még is fel lehet használni (a védelem javára) bizonyítékként.⁴ A másik kialakulóban lévő doktrína a „szakértői burkolt kijátszás doktrínája”, amelynél a fő kérdés, hogy fel lehet-e használni azt a szakvéleményt bizonyítási eszközként, amelyet a szakértő (akár csak részben is) spon-tán nyilatkozatokat, szóbeszédeket felhasználva készített el. Megfordítva a kérdést: a szakvéleménnyel vissza lehet-e csempészni azokat a bizonyítékokat a büntetőeljárásba, amit egyszer a hatóság törvénysértő magatartása miatt (esetleg korábban már) kizártak, de arról valamilyen formában a szakértő tudomást szerzett és beépítette a szakvéleményébe?⁵

2. A jogellenesen megszerzett bizonyítékok kizárásának lehetséges indokai

A tiltott módon megszerzett bizonyítékok kizárásának jogpolitikai indokait tekintve számos nézet látott napvilágot, ehelyütt az amerikai szakirodalom és joggyakorlat által

² TREMMEL FLÓRIÁN: *Bizonyítékok a büntetőeljárásban*. Budapest – Pécs, 2006. 163. p.

³ TREMMEL 2006, 164. p.

⁴ A „féloldalasán kizárt bizonyítékok tanáról” részletesen ír: AMAR, AKHIL REED: *The Constitution and Criminal Procedure: First Principles*, New Haven, 1997. munkájában

⁵ GARDNER, THOMAS J. – ANDERSON, TERRY M.: *Criminal Evidence: Principles and Cases*, Wadsworth, 2010. 134–136. pp. A szerzőpáros szerint a „szakértői burkolt kijátszás doktrínájának” tipikus esete a családon belüli erőszaknál a hozzátartozó spon-tán nyilatkozatának szakértői véleményben való felhasználása. Ilyenkor ugyanis kétféle „előszituáció” fordulhat elő. Az egyik szerint azért szükséges a hozzátartozó spon-tán nyilatkozatának visszacsempészése, mert őt úgy hallgatta ki a hatóság tanúként, hogy nem figyelmeztette a mentességi jogára, holott az megillette volna, és e kihallgatása során mondott olyat, amellyel a terhelti pozícióban lévő hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolta. Ebben az esetben az eljáró hatóság jogellenesen jutott a hozzátartozó nyilatkozatához, így az nem vehető figyelembe bizonyítékként. Amennyiben a szakértő valamilyen formában tudomást szerez erről a nyilatkozatról, és azt beépíti szakvéleményébe: valódi bizonyíték visszacsempészéséről van szó, hiszen az egyszer már kizárt bizonyíték újra visszakérülhet a büntetőeljárásba. A másik „előszituáció” szerint nem volt előzetes kihallgatás vagy az nem volt törvénysértő, ám a szakértő olyan adatokat is beépített szakvéleményébe, amelyek mindössze szóbeszéd alapján, azokhoz tehát nem a jogszabály szerinti eljárása során jutott hozzá. Ez utóbbi azonban inkább a bizonyíték büntetőeljárásba való becsempészése, mint sem visszacsempészése.

kimunkált indokok kerülnek bemutatásra.⁶ Érdemesnek tarjuk megjegyezni, hogy a jogellenesen megszerzett bizonyítékok kizárásának kérdése sokkal korábban került előtérbe az angolszász bizonyítási rendszerben, mint a kontinentálisban. Ezen belül is a legszabályozottabb jogintézmények az USA-ban alakultak ki.⁷ Ennek oka abban keresendő, hogy az USA-ban a kiemelkedő jelentőségű ügyekben még ma is kizárólag laikus ténybíráskodás történik, és ahogyan Tremmel Flórián professzor fogalmaz: „a szecska elválasztása a búzától mégsem bízható a laikus esküdtekre”,⁸ azaz itt a jogellenesen megszerzett bizonyítékok kizárásával kapcsolatos részletszabályok kidolgozása azért „létkérdés”, mert egy bizonyíték kizárásáról csak a hivatásos bíró dönthet.

Az amerikai szakirodalom az alábbi három csoportba sorolja a jogellenesen megszerzett bizonyítékok kizárásának indokait: „condonation rationale” (1); „corrective justice rationale” (2); valamint „deterrence rationale” (3).⁹

2.1. Condonation rationale – elhatárolódási indok

A „condonation rationale” – ún. elhatárolódási indok – értelmében az ítélkező bíróság függetlensége, pártatlansága miatt kell kizárni a jogellenesen megszerzett bizonyítékokat. Ez azt jelenti, hogy a bíróság akként tudja bizonyítani / megőrizni a pártatlanságát a nyilvánosság előtt, ha elhatárolódik a nyomozó hatóság jogellenes bizonyítási cselekményeitől, azaz a törvénytörő módon beszerzett bizonyítási eszközökből származó bizonyítékokat automatikusan kizárja a felhasználható bizonyítékok köréből. Végül soron ezzel az állam magát is igazolja azon vád alól, hogy a saját jogsértő magatartását (ti. a nyomozó hatóság a végrehajtó hatalom része) nem kívánja saját előnyére felhasználni.¹⁰

Az Amerikai Legfelsőbb Bíróság már 1914-ben a *Weeks vs. United States* ügyben lefektette eme indok alapjait.¹¹ Az említett ügyben ugyanis a Bíróság megállapította, hogy az igazságszolgáltatás „feladatát mindig az Alkotmány szemüvegén keresztül kell végrehajtani [...] az ügyészek számára annak lehetővé tétele, hogy alkotmányellenesen szerzett bizonyítékokat használjanak fel a bírósági tárgyaláson egyértelműen azt támasztaná alá, hogy a bíróságok nyíltan szembeszegülnek az Alkotmány tilalmaival”. Azaz, a bírónak nem szabad bepiszkítania a kezeit azzal, hogy alkotmányellenesen megszerzett bizonyítékokat engednek felhasználni.¹²

Megjegyezzük, a Legfelsőbb Bíróság később született döntéseiben „a bírósági rendszer integritásának kényszereként” definiálta a condonation rationale indok lényegét.¹³

⁶ A német szakirodalomban kialakult indokokhoz lásd: SCHRÖDER, SVENJA: *Beweisverwertungsverbote und die Hypothese rechtmäßiger Beweiserlangung im Strafprozeß*. Berlin, 1992. Idézi: TREMMEL 2006, 158. p.

⁷ TREMMEL 2006, 151. p.

⁸ TREMMEL 2006, 152. p.

⁹ PENNEY, STEVEN: *Taking Deterrence Seriously: Excluding Unconstitutionally Obtained Evidence Under section 24(2) of the Charter*, McGill Law Journal 2004/1, 110. p.

¹⁰ PENNEY 2004, 110–111. pp.

¹¹ 232 U.S. 383 (1914)

¹² MCGUIAN, PATRICK B.: *An Interview with Judge Robert H. Bork*, Judicial Notice 1986. 4. p.

¹³ L. pl. Mapp vs. Ohio ügy, 367 U.S. at 659.

2.2. *Corrective justice rationale* – helyreállító igazságszolgáltatás indoka

Ezzel szemben a „*corrective justice rationale*” – ún. helyreállító igazságszolgáltatás indoka – a jogsértés áldozata oldaláról közelíti meg a jogellenesen megszerzett bizonyíték kizárásának kérdését.¹⁴ A „*corrective justice rationale*” alapján ugyanis a jogsértés miatt kompenzációt nyújtanak a jogsértés áldozatának, úgy hogy a jogellenesen megszerzett bizonyítékot kizárják a mérlegelés köréből, és az érintett személyt a jogsértés megtörténtét megelőző állapotba helyezik (*to restore the status quo ante*).¹⁵

Erről az indokról a Legfelsőbb Bíróság 2009-ben a *Herring vs. United States* ügyben tett említést, amelyben azt rögzítette, hogy „ezáltal (a jogellenesen megszerzett bizonyíték kizárásával) a bíróság visszahelyezi a polgárt és az államot abba az eljárási pozícióba, amelyben az Alkotmány megsértése nélkül lenne”.¹⁶

2.3. *Deterrence rationale* – elrettentés indoka

A harmadik indok – „*deterrence rationale*” (elrettentés indoka) – a nyomozó hatóság oldaláról közelíti meg a tiltott módon megszerzett bizonyítékok kizárásának kérdését. Ezen indok lényege, hogy a nyomozó hatóságok belássák a „cél ma már nem szentesítheti az eszközt”, azaz a büntető ügyeket jellemző bizonyítékinség ellenére¹⁷ sem lehet a mindenáron való (akár törvénysértő) bizonyítékszerzésre törekedni. A nyomozó hatóság által jogellenesen beszerzett bizonyítékot ugyanis ki kell zárni az ítélelhozatal alapjából, a bizonyítékok köréből.¹⁸

Az elmélet szerint az elrettentő hatás pedig nem csak az adott ügyben eljáró rendőrségnél érvényesül (ti. a felderítés és bizonyíték megszerzése a kizárás folytán hasztalan volt), hanem közvetetten valamennyi nyomozó hatóság is érzékeli azt. Ez az okfejtés lényegében azt jelenti, hogy ha abból indulunk ki, hogy a bűnelkövetőket a büntetéstől való félelem elrettenti az újabb bűncselekmény elkövetésétől, akkor joggal feltételezhetjük, hogy a rendőrtisztek is elrettennek az alkotmányos jogok megsértésétől, ha tudják, hogy az ilyen módon szerzett bizonyítékok nem használhatók fel a büntető tárgyaláson.¹⁹

A *deterrence rationale*-t mint kizárási indok létét a Legfelsőbb Bíróság 1961-ben a *Mapp vs. Ohio* ügyben erősítette meg,²⁰ azáltal, hogy háttérbe szorította a 2.1. pont alatt

¹⁴ Véleményünk szerint a „jogsértés áldozata” alatt elsősorban – de nem kizárólagosan – a bűncselekmény elkövetésével megvádolt személyt kell érteni.

¹⁵ PENNEY 2004, 111–113. pp.

¹⁶ 129 S. Ct. 695, 707 (2009)

¹⁷ A bizonyítékinség problematikájáról részletesen ír: TREMMEL 2006, 92.; 151. p. Itt jegyezzük meg, hogy az USA-ban a bizonyítékinség következtében egyre több rendőrmel tapasztalható az ún. „vadász-effektus” kialakulása. Ennek lényege abban áll, hogy az eljáró rendőrök – az igazság kiderítése érdekében – úgy üldözik a bűnelkövetőket, mint a vadász a vadat, amelynél a végeredmény (a vad elejtése – a bűnelkövető kézre kerítése, majd a beismerő vallomásának megszerzése), és nem feltétlenül az emberi jogok tiszteletben tartása a lényeg. L.: SKOLNICK, JEROME H.: *Justice Without Trial: Law Enforcement in Democratic Society*, New York, 2011. 129.; 151. p.

¹⁸ PENNEY 2004, 113–114. pp.

¹⁹ DRESSLER, JOSHUA – MICHAELS, ALAN C.: *Understanding Criminal Procedure*, LexisNexis, 2010. 351. p.

²⁰ 367 U.S. 643 (1961)

taglalt condonation rationale indokot. Ennek kettős indokát adta a Bíróság. Egyfelől arra hivatkozott, hogy „az utóbbi indok alkalmazása a gyakorlatban egyre inkább kihalófélben van”.²¹ Másfelől pedig arra, hogy „az elhatárolódási indok valójában erkölcsi alapon nyugszik, és mint ilyen, nagyon nehéz a segítségével azt analizálni, hogy a kizáró szabály alkalmazásának egy adott ügyben milyen előnyei és hátrányai vannak, márpedig ezt a Legfelsőbb Bíróság igen kedveli”.²²

Későbbi döntéseiben a Legfelsőbb Bíróság elvi élel leszögezte: „a kizárási szabály legfőbb, hanem egyedüli célja az elrettentés”.²³

Az Amerikai Egyesült Államokban a három jelzett indok közül tehát az utóbbi dominál: „a jogellenesen megszerzett bizonyítékok kizárásának valójában egyetlen mozgatórugója, hogy a nyomozó hatóságok tagjait visszatartsák a jogsértésektől”.²⁴ Ez az esetjogban is visszatükröződik”.²⁵ Véleményünk szerint ez még önmagában véve nem baj. A probléma ott jelentkezik az USA bizonyítási jogában, hogy attól teszük függővé a jogellenesen megszerzett bizonyíték kizárását, hogy azt ki szerezte be. Jogszabályi rendelkezés hiányában ugyanis (valamint azzal a magyarázattal alátámasztva, hogy az elrettentő hatás csak a rendőrökkel szemben érvényesíthető) a harmadik személyek (pl. sértett) által így megszerzett bizonyítékokat nem kell kizárni a bizonyítékok köréből.²⁶

Álláspontunk szerint a jogellenesen megszerzett bizonyítékok büntetőeljárásból való kizárásának fő oka – a fentebb említett elhatárolódási, helyreállító igazságszolgáltatási, valamint elrettentő indok mellett, esetleg helyett – az *emberi jogok tiszteletben tartása* kellene, hogy legyen. Megjegyezzük továbbá, hogy egyetértünk Tremmel Flórián azon gondolatával, miszerint „a törvény szerint kizárt bizonyítékok rendszere lehet [az] egyik meggyőző jele annak, hogy [egy] adott országban mennyire teljesebben ki a jogállamiság”.²⁷ Azaz a kizárt bizonyítékok intézménye végső soron, *mint jogállami ismérv* határozható meg.

²¹ L.: BENNETT, FRED GILBERT: *Judicial Integrity and Judicial Review: An Argument for Expanding the Scope of the Exclusionary Rule*, UCLA Law Review, (20) 1973, 1129. p.

²² Utóbbi indokot az amerikai szakirodalom *dogmatikai alapon megközelített indoknak* is nevezi. L.: DRESSLER – MICHAELS 2010, 352. p.

²³ L. United States vs. Janis ügy, 428 U.S. 433, 446 (1976)

²⁴ Ez azonban nem jelenti azt, hogy a Legfelsőbb Bíróság minden tagja maradéktalanul osztaná ezt az álláspontot. Példaként hozhatjuk ugyanis a Herring vs. United States ügyet [129 S.Ct. 695 (2009)], amelyben Ginsburg bíró – a többség álláspontjával szemben – azt állította: „a kizáró szabály egyik fő célja az elrettentés, ki kell azonban emelni, hogy az más fontos célokat is szolgál, [...] így az elhatárolódási és a helyreállító igazságszolgáltatási cél is megjelenik benne”.

²⁵ Kis 2005, 59. p. Számos kutató az USA adverzariális büntetőeljárás rendszerének egyik hibáját jelöli meg ebben. Badó Attila szerint „az a tény, hogy a büntető eljárásoknál igen gyakran másra sem kíváncsi a védőügyvéd, minthogy követett-e el valamilyen szabályszegést a rendőrség a nyomozás során, jelzi e szisztéma buktatóit”. BADÓ ATTILA: *Esküdtszéki ítéletek. Futni hagyott bűnösök?* Szeged. 2004. 182. p.

²⁶ EMBREGETS, M. C. D.: *Similarities and Differences: the Operation of the Exclusionary rule in the US, Germany and Netherlands*, in: BREUR, C. M. – NIJBOER, J. F. – REIJNTJES, J. M. (szerk.): *New Trend in Criminal Investigation and Evidence II*. Antwerpen – Groningen – Oxford, 2000. 219–224. pp.

²⁷ TREMMEL 2006, 154. p.

3. Az exclusionary rule doktrína

3.1. Történeti kialakulás

Az Amerikai Egyesült Államok Alkotmányához fűzött Negyedik Alkotmánykiegészítés (a továbbiakban: Negyedik kiegészítés) rögzíti, hogy „Minden embernek joga van ahhoz, hogy saját személye, lakása és más személyes tulajdona biztonságban legyen az ésszerűtlen/indokolatlan házkutatástól és lefoglalástól”.²⁸ Rögzíti továbbá azt is, hogy „házkutatásra, valamint lefoglalásra vonatkozó parancs csak megalapozott gyanú esetén, illetve eskü alatt tett, arra vonatkozó vallomás alapján bocsátható ki, hogy bizonyos személyek vagy tárgyak hol találhatóak meg”.²⁹ Felmerül a kérdés, hogy vajon mi a következménye Negyedik kiegészítésben fogalt eme jogok megszegésének, megsértésének? Az Alkotmány szövege e tekintetben „néma”, az azonban elvi élel leszögezhető, hogy elfogadhatatlan azon bizonyítékok büntetőeljárásban való felhasználása, amelyekhez törvénysértő (Alkotmánysértő) módon jutottak hozzá; azokat az exclusionary rule – a „kizáró szabály” alapján ki kell zárni a bizonyítékok köréből.³⁰

Az exclusionary rule szabályát, annak tartalmát az Amerikai Legfelsőbb Bíróság (Supreme Court) lépésről lépésre dolgozta ki.

3.1.1. Szövetségi szintű szabályozás

Elsőként az ún. szövetségi szintű kizárási szabály (federal exclusionary rule) tartalmát fektette le a Supreme Court. A *Weeks vs. United States* ügyben (1914), ugyanis arra a megállapításra jutott, hogy a Negyedik kiegészítés kizárja az olyan bizonyítékok felhasználását, amelyeket a szövetségi büntülődző szervek alkotmányellenes módon szereztek meg.³¹ Ahogyan ezt a Bíróság a későbbiekben kifejtette „egy efféle szabály nélkül a Negyedik kiegészítés csupán üres szavak halmaza lenne”.³²

3.1.2. Tagállami szintű szabályozás

Ezt követően a tagállamok büntetőeljárási jogában is alkalmazandó szabályként rendelte az exclusionary rule-t a Legfelsőbb Bíróság. A kizáró szabály tagállami alkalmazását tekintve az amerikai szakirodalom három lépcsőfokról beszél, amelynek a kezdőfoka a *Wolf vs. Colorado* ügy (1949); második foka a *Rochin vs. California* ügy (1952); még harmadik foka a *Mapp vs. Ohio* ügy (1961).³³

3.1.2.1. Wolf vs. Colorado ügy (1949)

Amikor 1914-ben a *Weeks vs. United States* ügyben döntés született, a Legfelsőbb Bíróság még nem hangolta össze a Negyedik Alkotmány-kiegészítés vívmányait a Ti-

²⁸ „The right of people” – it is to be secure in [our] persons, houses, papers and effects, against unreasonable searches and seizures.”

²⁹ „No Warrants shall issue, but upon probable cause, supported by Oath or affirmation, and particularly describing the palace to be searched, and the persons or things to be seized.”

³⁰ DRESSLER–MICHAELS 2010, 347. p.

³¹ 232 U.S. 383 (1914)

³² *Silverthorne Lumber Co. vs. United States* ügy, 251 U.S. 385, 392 (1920)

³³ DRESSLER – MICHAELS 2010, 348. p.

zennegyedik Alkotmány-kiegészítésben megfogalmazott tisztességes eljárás elvével.³⁴ Ebből kifolyólag a Bírósnak a Weeks ügyben még nem volt alapja arra, hogy a kizáró szabályt a tagállamok büntetőeljárásaiban is alkalmazni rendelje.

1949-ben a *Wolf vs. Colorado ügyben*³⁵ azonban a szabály alkalmazása tekintetében megtette az első lépést a Bírósnak: egyfajta „jó hír / rossz hír” („good news / bad news”) párossal áll elő a büntetőügyek terheltjei számára.³⁶

A „jó hírt” a terheltnek a Negyedik kiegészítés középpontjában álló szabály szolgáltatja, miszerint „a nyomozó hatóság önkényes benyomulásának tilalmazása valamely személy magánéletébe, alapvető követelménye egy szabad, független társadalom kialakulásának”. Ennek pedig következménye az – a Bírósnak szerint – hogy e döntéstől kezdve a tagállamok büntetőeljárásaiban is alkalmazni „kell” a Negyedik kiegészítés szabályait, figyelemmel a Tizennegyedik Alkotmány-kiegészítésben foglalt tisztességes eljárás elvére. Másfelől azonban, ami a „rossz hírt” jelenti, felhívta a Bírósnak a figyelmet arra, hogy „egy ilyen alapvető jog érvényre juttatása másféle szabályozást kíván [...] a Weeks ügy során alkalmazott kizáró szabály alkalmazása ugyanis nem vezethető le egyértelműen a Negyedik kiegészítés leírt szabályaiból [...] ez a probléma tehát bírósi értelmezést kíván”. Azaz a Bírósnak indokolásából az olvasható ki, hogy a Weeks ügyben alkalmazott kizáró szabály (noha nagy erőlelépés annak kimondása) alkotmányos szempontból nem teljesen aggálytalan.³⁷

A Legfelsőbb Bírósnak végül egy köztes megoldást fogadott el: a tagállamok büntető eljárási jogában alkalmazni kell ugyan a kizáró szabályt, ám a tagállami bíróságok nem kötelezhetők arra, hogy eljárásukból kizárják az összes olyan bizonyítékot, amelyeket alkotmányellenesen (indokolatlan házkutatás vagy lefoglalás útján) szereztek meg, hiszen köztük lehetnek olyan bizonyítékok, amelyek „logikai szempontból releváns – perdöntő – bizonyítéknak minősülhetnek”.³⁸

3.1.2.2. Rochin vs. California ügy (1952) és annak következményei

A Legfelsőbb Bírósnak második lépcsőfokként a *Rochin vs. California ügyben* (1952) vette górcső alá az exclusionary rule tagállami büntetőeljárásokban való alkalmazhatóságát.³⁹ Előjáróban le kell szögeznünk: a Bírósnak *másfajta alkotmányossági alapon közölte meg a kizáró szabályt*, mint a Wolf ügyben.

A történeti tényállás szerint a Rochin ügyben a rendőrök házkutatási parancs és megalapozott indok nélkül az éjszaka folyamán behatoltak R. lakásába, betörték a második emeleti hálósoba ajtaját, ahol megtalálták az alvó R.-t és feleségét. Amikor R.-t felébresztették, az az éjjeli szekrény tetején lévő három pirula után nyúlt, és lenyelte azokat. Ekkor a rendőrök lefoglalták R.-t és megpróbálták kiszedni R. szájából a pirulákat. A próbálkozás sikertelen volt, így R.-t megbilincseltek, majd kórházba szállították, ahol arra utasították a rendőrök az ügyeletes belgyógyász orvost, hogy az juttasson hányást előidéző oldatot R. gyomrába, a kapszulák megszerzése végett. Az orvos ennek eleget

³⁴ DRESSLER – MICHAELS 2010, 348. p.

³⁵ 338 U.S. 25 (1949)

³⁶ DRESSLER – MICHAELS 2010, 348. p.

³⁷ DRESSLER – MICHAELS 2010, 348. p.

³⁸ DRESSLER – MICHAELS 2010, 348. p.

³⁹ 342 U.S. 165 (1952)

tett, R. kihányta a kapszulákat, amelyek kábítószeret tartalmaztak. R. – mint a büntetőügy terheltje – kérte az ügyében eljáró elsőfokú bíróságot, hogy a pirulákat, mint terhelő bizonyítékokat ne vegyék figyelembe, hiszen azt erőszakkal szerezték meg tőle.

Amikor az ügy a Legfelsőbb Bírósághoz került, a Bíróság megállapította, hogy a rendőrök magatartása „nyilvánvalóan és súlyosan igazságtalannak és mindemellett kegyetlennek is minősül”.⁴⁰ Ennek következményeként a Bíróság a megszerzett kapszulákat, mint jogellenesen megszerzett bizonyítékokat, kizárni rendelte a büntetőeljárásból. A Bíróság egyebekben azt a következtetést vonta le, hogy a Tizennegyedik Alkotmánykiegészítés által megfogalmazott tisztességes eljárás klauzulába ütközik minden olyan bizonyíték felhasználása, amelyet – legyenek azok bármennyire is terhelőek – a „civilizált magatartás alapvető szabályainak” megszegésével szereztek meg.⁴¹

Megállapíthatjuk tehát, hogy amíg a Bíróság a Wolf ügyben a kizárási szabály (exclusionary rule) alkalmazhatóságát elsősorban a Negyedik kiegészítés értelmezéséből próbálta levezetni, addig a Rochin ügyben előtérbe helyezte a Tizennegyedik kiegészítésben megfogalmazott tisztességes eljárás (fair trial) elvét, és ezzel összefüggésben a társadalmi igazságérzetet („civilizált magatartás alapvető szabályait”) is becsempészte a kizáró szabály alkalmazhatóságába.

Meg kell jegyeznünk továbbá, hogy a Bíróság a későbbi döntéseiben elvi élel lezögezte: a Rochin ügyben megfogalmazottakat akkor lehet alkalmazni, ha személy ellen irányul [1. feltétel],⁴² és erőszak útján történik a bizonyíték megszerzése [2. feltétel].⁴³

3.1.2.3. Mapp vs. Ohio ügy (1961)

Amíg a Wolf ügyben közvetlenül, a Rochin ügyben pedig közvetetten hivatkoztak a kizárási szabály alkalmazása kapcsán a Negyedik Alkotmánykiegészítésre, addig a *Mapp vs. Ohio ügyben*⁴⁴ (1961) sem a védelem, sem pedig az alapügyben eljáró bíróság nem vette elő azt.⁴⁵

Az elemzett esetben a rendőrök állítása szerint egy robbantás ügyében folytattak nyomozást, és azért hatoltak be M. házába, hogy ott megtalálják az egyik lehetséges gyanúsítottat. Amikor a rendőrök először engedélyt kértek a házba való belépésre,⁴⁶ M. felhívta az ügyvédjét, aki azt tanácsolta ügyfelének, hogy házkutatási parancs nélkül

⁴⁰ L.: DRESSLER – MICHAELS 2010, 349. p.

⁴¹ L.: DRESSLER – MICHAELS 2010, 349. p.

⁴² Nem személy elleni erőszak történt pl. az *Irvine vs. California* ügyben [347 U.S. 128 (1954)].

⁴³ A *Breithaupt vs. Abram* ügyben [352 U.S. 432 (1957)] pl. kimondta a Bíróság, hogy „az igazságérzetünk, ami a Rochin ügyben vezetett bennünket, jelen esetben nem sérült”, lévén a terhelttől vérmintát akként szerzett a nyomozó hatóság, hogy azt eszméletlen állapotában bevitték a kórházba, és a vért bármiféle erőszak alkalmazása nélkül a kórház egyik orvosa vette le.

⁴⁴ 367 U.S. 643 (1961)

⁴⁵ Ehhez l.: DAVIES, THOMAS Y.: *An Account of Mapp vs. Ohio. That Misses the Larger Exclusionary Rule Story*, *Ohio State Journal of Criminal Law* (4/2) 2007, 619–639. pp.

⁴⁶ Az amerikai büntető eljárásjogban ugyanis létezik az ún. „knock-and announce” klauzula, amely előírja, hogy minden házkutatás első mozzanata a kopogás kell, hogy legyen, majd második mozzanata, hogy bejelentik a házkutatás foganatosításának tényét. Harmadik lépésként előírja a klauzula, hogy a kopogást és bejelentést követően 20–30 másodpercet várni kell a házba való behatolással. Ehhez l. részletesen: DRESSLER – MICHAELS 2010, 171–174. pp; 369–371. pp.

senkit se engedje be lakásába. Három órányi megfigyelés után a rendőrök visszatértek M. házához, akiknél még mindig nem volt „megfelelő” házkutatási parancs.⁴⁷ Ismét kopogtattak, bejelentették a házkutatás foganatosításának tényét, M. azonban ekkor már nem válaszolt nekik, így a rendőrök betörték a bejárati ajtót. A lakásban megtalálták M.-t, felmutattak neki egy papírdarabot, amelyről azt állították, hogy az a házkutatási parancs. Ezt a papírdarabot M. kitepte a rendőrök kezéből, és azt beletette a fehéreneműjébe. Ezt követően az egyik rendőrtiszt és M. között dulakodás kezdődött, a rendőr hátracsavarta M. kezét, majd eközben kiszedte M. fehéreneműjéből a „parancsot”. Később átkutatták M. egész lakását, ám sem a keresett gyanúsítottat, sem pedig a robbantásra utaló bizonyítékokat nem találtak. Érdekességként megjegyezzük, hogy találtak viszont néhány – a rendőrség állítása szerint – obscén jellegű tárgyat, és végül ezek birtoklásáért indítottak eljárást M. ellen.

A Legfelsőbb Bíróság, annak ellenére, hogy az alapügyben fel sem merült a Negyedik kiegészítésre való hivatkozás, mégis elővette azt, és kimondta, hogy „a kizáró szabály szerves része a Negyedik és Tizennegyedik Alkotmány-kiegészítésnek egyaránt”, azaz az exclusionary rule klauzula alkalmazhatósága a két alkotmány-kiegészítés *együttes megszegéséből* vezethető le.⁴⁸

3.2. A doktrína létjogosultsága

Amíg a 3.1. pontban az exclusionary rule szövetségi, illetve tagállami szintű alkalmazásának *szükségességét* tárgyaltuk, ehelyütt arra mutatunk rá, hogy a Legfelsőbb Bíróság 1974-ben a *United States vs. Calandra ügyben*⁴⁹ hozott döntésével elindította azt a folyamatot, amely mára odáig „fejlődött”, hogy megkérdőjelezi az exclusionary rule – az elsődleges kizáró szabály büntetőeljárásokban való alkalmazásának létjogosultságát.⁵⁰

A *Calandra ügyben* ugyanis a Legfelsőbb Bíróság *impliciten érvénytelenítette azt a tézist, amely szerint a kizáró szabálynak alkotmányos gyökerei lennének*.⁵¹ Azaz amíg 1914-től kezdve a Bíróság hol a Negyedik Alkotmány-kiegészítés, hol a Tizennegyedik Alkotmány-kiegészítés, hol pedig a két alkotmány-kiegészítés szabályaiból vezette le a szabály alkalmazhatóságát, 1974-től kezdve a kizáró szabályt nem tekinti a Negyedik-, illetve Tizennegyedik kiegészítés szerves részeként. Ahogy a Bíróság megfogalmazta „noha a kizáró szabály „alkotmánytalanítva” lett, de továbbra is megmaradt az a célja, hogy elrettentse a hivatalos személyeket az alkotmányellenes, és szakmai etikába ütköző cselekmények megvalósításától.”⁵²

Felmerül a kérdés, hogy vajon milyen következménnyel jár(t) a kizáró szabály alkotmányos alapoktól való megfosztása? Amint azt a Supreme Court is kimutatta: az ún. „alkotmánytalanítás” (de-constitutionalization) a kizáró szabály alkalmazási körének je-

⁴⁷ Nem volt „megfelelő” a parancs, azaz azt nem az ügyész bocsátotta ki.

⁴⁸ L.: DRESSLER – MICHAELS 2010, 351. p.

⁴⁹ 414 U.S. 338 (1974)

⁵⁰ A kizáró szabály *eltörlése-fenntartása dilemmát* a tanulmány 3.3. pontja elemzi; míg a kizáró szabály alkalmazása alóli *kivételeket* a tanulmány 3.4. pontjában fejtjük ki.

⁵¹ L.: DRESSLER – MICHAELS 2010, 353. p.

⁵² L.: DRESSLER – MICHAELS 2010, 353. p.

lentős mértékű csökkenéséhez vezetett, legújabbán pedig eltörlésének a gondolata is felmerült.⁵³ Utóbbi természetesen akkor valósulhat meg, ha a kizáró szabály helyett megalkotnak egy olyan jogorvoslatot (legyen az akár polgári jogi, akár igazgatási jellegű) amely alkalmas a házkutatáshoz és lefoglaláshoz kapcsolódó alkotmányos jogok érvényesülésének biztosítására.⁵⁴

3.3. *El kell-e törölni a doktrínát? Érvek – ellenérvek*

Az *amerikai büntető eljárásjogi szakirodalom* az exclusionary rule eltörlése-fenntartása kapcsán három szempontot vizsgál: a Negyedik Alkotmány-kiegészítés értelmezése (1); megakadályozza-e a kizáró szabály az alkotmányos jogsértéseket (2); arányban áll-e a szabály a büntetőeljárás során felmerülő költségekkel (3).⁵⁵

3.3.1. A Negyedik Alkotmány-kiegészítés értelmezése

A Negyedik Alkotmány-kiegészítést – az exclusionary rule doktrína fényében – alapvetően kétféleképpen lehet értelmezni: nyelvtani értelmezés, valamint történeti értelmezés.

Ha a Negyedik-kiegészítést *szó szerint értelmezzük* (nyelvtani értelmezés), akkor valóban azt mondhatjuk, hogy *a kizárási szabálynak nincs alkotmányos alapja*, a jelzett kiegészítés ugyanis a büntetőeljárások során fogatosított házkutatásoknak, lefoglalásoknak „csak” az alkotmányos standardjait rögzíti, azok megsértésének következményeiről azonban nem tartalmaz semmit.⁵⁶ Azaz az nyelvtani értelmezés az exclusionary rule eltörlésére adhat alapot.

Ezzel szemben, ha a Negyedik kiegészítést ún. *történeti értelmezésnek* vetjük alá – amely azt vizsgálja, hogy vajon mi volt a célja a jogalkotónak a Negyedik Alkotmány-kiegészítés megszövegezésével – végső soron arra az álláspontra is juthatunk, hogy ha már egyszer a jogalkotó az Alkotmány keretei közé illesztette a házkutatások, lefoglalások szabályait, azok megsértésének nyilván védelmet kívánt nyújtani. A védelmet pedig az exclusionary rule alkalmazásával érhetjük el.⁵⁷

⁵³ L.: *Hudson vs. Michigan* ügy, 547 U.S. 586 (2006); valamint *Herring vs. United States* ügy [129 S.Ct. 695, 700 (2009)]. Megjegyezzük, William Brennan bíró már a *Calandra* ügy kapcsán is kifejtette az exclusionary rule megszűnésével kapcsolatos aggályait. Különvéleményében leírta, „ha a kizáró szabályt nem tekintjük alkotmányos gyökerekkel rendelkezőnek – hanem csupán úgy tekintünk rá, mint egy körültekintően létrehozott szabályra, amelyet a Legfelsőbb Bíróság alkotott – akkor azt a következtetést vonhatjuk le, hogy amit a Bíróság megalkotott, azt a Bíróság ugyanúgy el is vetheti, méghozzá nagyon drámai módon.” Idézi: DRESSLER – MICHAELS 2010, 353. p.

⁵⁴ DRESSLER – MICHAELS 2010, 354. p.

⁵⁵ DRESSLER – MICHAELS 2010, 355–366. pp. Mindemellett az amerikai szakirodalom politikai aspektusból (jobb-bal oldal) is vizsgálja a doktrína létjogosultságát. Ehhez l. pl. CALABRESI, GUIDO: *The Exclusionary Rule*, *Harvard Journal of Law and Public Policy*, (26) 2003, 111–118. pp.; valamint SLOBOGIN, CHRISTOPHER: *Why Liberals Should Chuck the Exclusionary Rule?*, *University of Illinois Law Review* 1999/2. 363. p.

⁵⁶ A nyelvtani értelmezéshez l. bővebben: AMAR, AKHIL REED: *Fourth Amendment First Principles*, *Harvard Law Review*, (107) 1994, 757, 785. p.

⁵⁷ A történeti értelmezéshez l.: STEWART, POTTER: *The Road to Mapp vs. Ohio and Beyond: The Origins, Development and Future of Exclusionary Rule in Search-and-Seizure Cases*, *Columbia Law Review*, (83) 1983, 1365–1404. pp.

3.3.2. Megakadályozza-e a kizáró szabály az alkotmányos jogsértéseket?

A kérdés megválaszolásánál a kiindulópontunk az a tétel, amit a Legfelsőbb Bíróság 1960-ban az *Elkins vs. United States* ügyben kimondott: a „kizáró szabályt a Negyedik Alkotmány-kiegészítésben foglalt jogok megsértésének megelőzésére, nem pedig a sérelem orvoslására szánták”.⁵⁸ Azaz a megválaszolandó kérdés valójában az, hogy a kizáró szabály alkalmas-e arra, hogy megelőzze a jogellenes házkutatásokat, ill. lefoglalásokat.⁵⁹

A kizáró szabály *eltörlése* mellett állásfoglalók szerint a szabály nem alkalmas erre a feladatra, az ugyanis „se nem tud, se nem funkcionál érdemben visszatartóként”.⁶⁰ Álláspontjuk alátámasztására a tudatos („knowingly”) szabályszegőket emelik ki: „azon rendőrök, akik tudatosan megsértik a Negyedik-kiegészítést, elméletben megakadályozhatók, de a kizáró szabály túl közvetett és túl gyenge büntetési forma („form of punishment”), ahhoz, hogy ezt megfelelően megtegye”.⁶¹ Ahhoz, hogy az exclusionary rule teljes mértékben hatékony legyen, ezeket a rendőri „nemkívánatos” magatartásokat mindig fel kellene deríteni a büntetőeljárás során, és egyfajta „büntető válaszként” az így felderített bizonyítékot minden egyes esetben ki kellene zárni a büntetőeljárásból. Ez azonban nem feltétlenül jár eredménnyel: „egy házkutatást, amit a bíróság esetleg később jogellenesnek tart, a többi bűnüldöző hatóság hajlamos rokonszenvvel kezelni, ezért a bizonyíték kizárása nem biztos, hogy ezen az alapon vissza fogja tartani az átlagos rendőrt”.⁶²

Megjegyzik továbbá a kizáró szabály *ellenzői*, hogy a Negyedik Alkotmány-kiegészítés megsértéséért a „szankció” (a bizonyíték kizárása), gyakran aránytalan a rendőrség által elkövetett „bűnhöz” (a jogellenes cselekményhez) képest. Megjelenik ez az aránytalanság egyfelől akkor, amikor a jóhiszemű rendőr gondatlan tévedésére („inadvertent mistake of a good-faith police officer”) ugyanúgy alkalmazni rendelik a kizáró szabályt mint ahogy azt a rosszhiszemű rendőr szándékos magatartására is („malicious conduct of a bad-faith police officer”). Erre hozza példaként a Legfelsőbb Bíróság, hogy „habár egy tigris vagy egy egér szabadon eresztése egy tanteremben jogellenes cselekmény [...] egyetlen józan ésszel gondolkozó ember sem mondaná azonban, hogy egyformán kell mindkettőt büntetni”.⁶³ Másfelől megjelenik az aránytalanság abban is, amikor a kizáró szabály nem tesz különbséget súlyos bűncselekmény („serious crime”) és egy kisebb szabályszegés között (lásd: az esetlegesen veszélyes elkövető elkerülheti a büntetőjogi felelősségre vonást még akkor is, ha a rendőr által elkövetett szabályszegés csekély jelentőségű is volt).⁶⁴

⁵⁸ 364 U.S. 206, 207 (1960)

⁵⁹ DRESSLER – MICHAELS 2010, 356. p.

⁶⁰ L. pl. AKERS, RONALD L. – LANZA-KADUCE, LONN: *The Exclusionary Rule: Legal Doctrine and Social Research on Constitutional Norms*, 2 Sam Houston State University Criminal Justice Center Research Bulletin, 1986. 1–6. pp.

⁶¹ SLOBOGIN 1999, 374–377. pp.

⁶² WASBY, STEPHEN L.: *Police Training About Criminal Procedure: Infrequent and Inadequate*, Policy Studies Journal (7) 1978 461., 466. p.

⁶³ *Bivens vs. Six Unknown Named Agents*, 403 U.S. 388, 419 (1971)

⁶⁴ KAMISAR, YALE: „Comparative Reprehensibility” and Fourth Amendment Exclusionary Rule, Michigan Law Review, (86) 1987, 1–50. pp.

Ezzel szemben a kizárási szabály *megtartása* mellett kardoskodók, azzal érvelnek, hogy „valószínűleg egyszerűbb azt igazolni, hogy a szankciónak nincs visszatartó ereje, mint azt megmutatni, hogy az sikeres”.⁶⁵ Érvként hozzák továbbá fel azt is, hogy az exclusionary rule-t támadók szerint a kizárási szabály nem rettent vissza *egyes* rendőröket. A támogatók szerint ez hibás megközelítés, ugyanis a kizáró szabály célja nem az egyedi visszatartás kellene, hogy legyen, hanem a *rendszerszintű (vagy általános) visszatartás*.⁶⁶ Ezen túlmenően a kizáró szabály „védelmezői” rámutattak arra is, hogy az exclusionary rule legtöbb bírálója, azon kívül, hogy vitatja a szabály visszatartó erejét, azt is állítja, hogy a szabály túl sok bűnöző szabadon hagyását eredményezi. Így a „védelmezők” ezen csoportja akként érvel, hogy „valószínűnek tűnik [...], hogy a bírálók elégedetlenségének valódi forrása nem a kizárási szabály hatástalansága, hanem annak hatékonysága”. (Ha a Negyedik-kiegészítés sérelmének orvoslása kivételesen jól működne, több olyan eset lenne – és nem kevesebb – ahol a fontos, perdöntő bizonyítékokra nem derülne fény, és még több bűnös úszná meg a büntetőjogi felelősségre vonást.)⁶⁷

3.3.3. Arányban áll-e a kizáró szabály a büntetőeljárásban felmerülő költségekkel?

Az exclusionary rule *eltörlése* mellett állást foglalók szerint a szabály állítólagos költségei magasabbak (nagyobbak), mint az esetleges visszatartás előnyei.⁶⁸ Ezzel kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy a Supreme Court 2006-ban a *Hudson vs. Michigan* ügyben tett kijelentése alapján – „a kizáró szabályt csakis akkor alkalmazzák, amikor a visszatartás előnyei túlnyomó arányban vannak a tényleges társadalmi költségekkel” – úgy tűnik, hogy a Bíróság figyelembe veszi a szabály alkalmazáskor a *visszatartó erő – költség arányosság* követelményét.⁶⁹

Az érem másik oldalán állók (a kizárási szabály *támogatói*) ugyanakkor elvetik az e fajta megközelítést. Álláspontjuk szerint a büntetőügyben eljáró bíróságoknak „az eljárás épségének megőrzésére kellene fókuszálniuk, hogy elkerüljék annak veszélyét, hogy a hatósági törvénytelenységhez közük legyen [...] mindezt az alkotmányellenesen megszerzett bizonyítékok felhasználásának tilalmával tehetik meg”.⁷⁰

Álláspontunk szerint (szinte) lehetetlen tárgyilagosan elemezni a kizáró szabály költségeit és előnyeit, mert ez a folyamat – Yale Kamisar szavaival élve – magában foglalja a „kiszámíthatatlanok mérését és a megmérhetetlenek összehasonlítását”.⁷¹ Így például elég nehéz pénzüsszegben mérni, hogy mennyit nyom a magánélethez való jog a

⁶⁵ DRESSLER – MICHAELS 2010, 358. p.

⁶⁶ MERTENS, WILLIAM J. – WASSERSTROM, SILAS: *The Good Faith Exception to the Exclusionary Rule: Deregulating the Police and Derailing the Law*, Georgetown Law Review (70) 1981, 394. p. A rendszerszintű visszatartó erőt – mint a kizáró szabály célját – a Legfelsőbb Bíróság egyik bírja (Brennan bíró) is megállapította az *United States vs. Leon* ügyben [468 U.S. 897, 953 (1984)]: „a szabály legfőbb visszatartó funkciója annak *intézményi szintű* betartását elősegítő tendenciájában rejlik, hogy a Negyedik Alkotmánykiegészítés bűnüldöző hatóságokra vonatkozó követelményeinek általában megfeleljenek”.

⁶⁷ WASSERSTROM, SILAS J. – SEIDMAN, LOUIS MICHAEL: *The Fourth Amendment as Constitutional Theory*, Georgetown Law Review, (77) 1988, 19., 36–37. pp.

⁶⁸ L.: DRESSLER – MICHAELS 2010, 360. p.;

⁶⁹ 547 U.S. 586, 594 (2006)

⁷⁰ L.: DRESSLER – MICHAELS 2010, 360. p.

⁷¹ KAMISAR, YALE: *Gates*, „Probable Cause”, „Good Faith” and Beyond, Iowa Law Review (69) 1984, 551., 613. p.

mérlegen, vagy azt, hogy egyenlő-e (arányban áll-e) egy indokolatlan (jogellenes) házkutatásból származó bizonyíték kizárása egy bűnös szabadlábon hagyásával.

3.3.4. Melyik a járható út: az exclusionary rule eltörlése, megtartása vagy vannak jobb megoldások?

Amint az a fentebb leírtakból kitűnik, az exclusionary rule *eltörlését* támogatók egyetlen járható utat fogadnak el: a kizáró szabály eltörlését. Érvelésük szerint, a kizáró szabály eltörlésével a büntető tárgyalás csak és kizárólag a vádlott bűnösségének vagy ártatlanságának eldöntésére tudna összpontosítani.⁷²

A kizáró szabály eltörlése mellett érveként hozzák fel továbbá azt is, hogy ha még lenne is visszatartó ereje a kizáró szabálynak, és ha az még nagyobb is lenne, mint a büntetőeljárás költsége, akkor is lehet találni más „eszközt”, amely több előnyt biztosítana. Így pl. napvilágot láttak olyan nézetek, amelyek szerint a Negyedik Alkotmánykiegészítés megsértésének elsődleges (netán egyetlen) jogorvoslati eszköze a polgári jogi út kellene, hogy legyen: a jogellenes házkutatással vagy lefoglalással érintett személy (a büntetőügy terheltje) jogellenes károkozás címén indíthatna pert a rendőrség, és ezzel együtt az állammal szemben.⁷³

Ezzel szemben az exclusionary rule *támogatói* szerint „számos hibája ellenére a kizáró szabály [...] a legjobb, amit reálisan alkalmazhatunk”.⁷⁴ Ebben a megfogalmazásban a kulcsszó: a „reálisan” kifejezés. A Negyedik Alkotmánykiegészítés megsértése miatti rendőrséggel szembeni büntetőeljárások ugyanis jóformán ismeretlenek. Ennek oka valószínűleg nem más, minthogy az ügyészek ritkán akarnak a rendőrséggel – mint természetes szövetségesükkel – szemben eljárni.⁷⁵ Másfelől a polgári perek – mint büntető mechanizmusok – is viszonylag hatástalanok a rendőrökkel szemben.⁷⁶ Ennek első sorban az az oka, hogy maga a nyomozó hatóság tagja (illetve a kormányzat) számos esetben mentes a polgári felelősség alól.⁷⁷ Mindezekből pedig az következik, hogy az alkotmányos büntetőeljárást leginkább az szolgálná, ha megmaradna az exclusionary rule alkalmazhatósága, azaz a jogellenesen megszerzett bizonyítékok kizárásával lehetne orvosolni az Alkotmányt sértő eljárást.

3.4. Az exclusionary rule doktrína alóli kivételek, avagy amikor a kizárási szabály nem alkalmazható

Mint, ahogyan az a tanulmány 3.2. pontjában is kifejtésre került a *Calandra* ügy óta a Legfelsőbb Bíróság más szemüvegen keresztül nézi az exclusionary rule doktrínát: implicite érvénytelenítette ugyanis azt a tézist, amely szerint a kizáró szabálynak alkotmányos gyökerei lennének. A Legfelsőbb Bíróság ugyanebben az ügyben kimondta azt

⁷² L.: DRESSLER – MICHAELS 2010, 364. p.

⁷³ L.: DRESSLER – MICHAELS 2010, 364–365. pp.

⁷⁴ STEIKER, CAROL S.: *Second Thoughts About First Principles*, Harvard Law Review (107) 1994, 820., 825–826. pp.

⁷⁵ L.: DRESSLER – MICHAELS 2010, 365. p.

⁷⁶ SLOBOGIN 1999, 385. p.

⁷⁷ SKLANSKY, DAVID ALAN: *Is the Exclusionary Rule Obsolete?*, Ohio State Journal of Criminal Law (5) 2008, 572. p.

is, hogy „mint minden jogorvoslati szabálynak, úgy a kizárási szabálynak az alkalmazását is le kellene szűkíteni azokra a területekre, ahol a jogorvoslat a céljait feltehetően a leghatékonyabban elérheti”.⁷⁸

A Supreme Court ítélkezési gyakorlatát tekintve, úgy tűnik az a Calandra ügy óta egyre inkább kiábrándult a kizárási szabályból, amelynek következménye az, hogy egyre több kivételt fogalmaz(ott) meg alóla.⁷⁹ A kivételek körének bővítését pedig azzal indokolja, hogy „a bizonyítékok kizárása az utolsó megoldásunk, és nem pedig az első reakciónk”.⁸⁰

Mielőtt rátérünk a nevesített kivételekre, kiemeljük, egyfelől azt, hogy az amerikai bizonyítási jog egyes, *nem büntetőjogi tárgyú eljárásokban* („non-criminal proceedings”) is alkalmazni rendeli a kizárási szabályt.⁸¹ Így pl. alkalmazni kell az exclusionary rule-t olyan eljárásokban, amelyekben szabálysértés miatt ún. tulajdonelkobzást rendeltek el.⁸² Nem alkalmazható azonban a szabály a hagyományos polgári perekben, az adóügyi eljárásokban,⁸³ valamint az ún. kitoloncolási eljárásokban.⁸⁴

Másfelől megjegyezzük, hogy a *büntetőjogi tárgyú eljárásokon* belül, a *non-trial proceedings*-ek (ezek a büntetőjogi tárgyú „nem peres eljárások”) kapcsán a kialakult gyakorlat szerint fel lehet használni az alkotmányellenesen megszerzett bizonyítékokat, ha az az esküdtszéki eljárás keretében merül fel,⁸⁵ vagy ha előzetes meghallgatáson („preliminary hearings”),⁸⁶ óvadéki eljárásban („bail proceedings”),⁸⁷ ítélethozatalban („sentencing”),⁸⁸ vagy a feltételes szabadon bocsátást megszüntető eljárásban („proceedings to revoke parole”) merült fel.⁸⁹

3.4.1. Az ún. kétségbe-vonási („impeachment”) kivétel

Az *impeachment* kivétel alkalmazását az amerikai szakirodalom azzal indokolja, hogy ezzel jelentős előrelépést tehetnek az igazságkeresési folyamatban azáltal, hogy elrettentik a terheltet a hazudozástól.⁹⁰ A jelzett kivétel szerint ugyanis, az ügyész a büntetőeljárásokban felmutathat olyan bizonyítékokat, amelyeket a terhelt Negyedik Al-

⁷⁸ United States vs. Calandra ügy, 414 U.S. 338, 348 (1974)

⁷⁹ DRESSLER – MICHAELS 2010, 366. p. Megjegyezzük, hogy a kivételek körének bővítésével a védelem oldalára többlet terheket aggatott a Legfelsőbb Bíróság; innentől kezdve ugyanis a védelemnek már nem „csak” azt kell bizonyítania, hogy jogellenesen történt a bizonyíték megszerzése, hanem azt is, hogy az kívül esik / kívül eshet az exclusionary rule kivételek körén. Ez pedig felveti azt a kérdést, hogy vajon még mindig érvényesül a fegyverek egyenlősége az amerikai büntetőeljárásokban? Álláspontunk szerint a mérleg nyelve – a kivételek körének bővítésével – inkább a vád oldalára billent át.

⁸⁰ „Exclusion of evidence is our last resort, not our first impulse.” Hudson vs. Michigan ügy, 547 U.S. 586, 591 (2006)

⁸¹ DRESSLER – MICHAELS 2010, 367. p.

⁸² Ehhez l. pl. a *One 1958 Plymouth Sedan vs. Pennsylvania* ügyet, 380 U.S. 693 (1965)

⁸³ United States vs. Janis ügy, 428 U.S. 433 (1976)

⁸⁴ I.N.S. vs. Lopez-Mendoza ügy, 468 U.S. 1032 (1984)

⁸⁵ United States vs. Calandra ügy, 414 U.S. 338 (1974)

⁸⁶ Giordenello vs. United States ügy, 357 U.S. 480 (1958)

⁸⁷ 18. U.S.C. § 3142 (f) (2005)

⁸⁸ United States vs. McCrory ügy, 930 F.2d 63 (D.C. Cir. 1991)

⁸⁹ Pennsylvania Bd. of Probation and Parole vs. Scott ügy, 524 U.S. 357 (1998)

⁹⁰ Az angol-szász tárgyalási rendszerekben ugyanis a terheltet – ha már megszólalt – igazmondási kötelezettség terheli, vallomását, mint tanúvallomást fogják majd figyelembe venni. DRESSLER – MICHAELS 2010, 368–369. pp.

kormány-kiegészítésben foglalt jogainak a megsértésével szereztek meg. Ez azonban korlátozott: a Negyedik Alkotmány-kiegészítés megsértésével megszerzett bizonyítékot ugyanis csak két esetben lehet felhasználni. Egyfelől akkor, ha az ügyész célja e bizonyíték felmutatásával a *vádolt közvetlen vallomásának kétségbe-vonása*, másfelől pedig akkor, ha a cél a *terhelt szembesítés során feltett célirányos kérdésekre adott válaszainak a megcáfolása*.⁹¹

A Legfelsőbb Bíróság 1990-ben, a *James vs. Illinois* ügyben pontosította a kivétel alkalmazásának szabályát.⁹² Kimondta ugyanis, hogy „a vádlott Negyedik kiegészítésben foglalt jogainak megsértésével megszerzett bizonyítékokat arra nem lehet felhasználni, hogy kétségbe vonják a védelem által felsorakoztatott valamennyi tanú szavahihetőségét”. A Bíróság érvelése szerint ilyen esetben ugyanis csorbulna a terhelt tisztességes eljáráshoz való joga, azáltal, hogy a terheltnek nem mernének tanúkat bevonni a büntetőeljárásba, ha azok szavahihetőségét az ügyész egy jogellenes módon megszerzett bizonyítékkal meg tudja dönteni. Ha ezt jóváhagyná a Legfelsőbb Bíróság – érvel a szakirodalom – az semmiféle előrelépést nem eredményezne az igazságkeresési folyamatban; másfelől pedig jelentősen gyengítené a kizárási szabályba vetett bizalmat.⁹³

3.4.2. Az ún. kopogási-és-bejelentési („knock-and-announce”) kivétel

A *knock-and-announce-t*, mint második *kivételt*, a Legfelsőbb Bíróság a 2006-ban meghozott *Hudson vs. Michigan* döntésében nevesítette.⁹⁴ Megjegyezzük, hogy a jelzett kivétel összetett, annak szabályai ugyanis nem csak az elsődleges kizárási szabályhoz (exclusionary rule), hanem a másodlagos kizárási szabályokhoz, ezen belül is a mérgezett fa gyümölcsének doktrínájához – annak kivételeihez is kapcsolódik. A továbbiakban a szabályt elsősorban, mint az exclusionary rule alóli nevesített kivételt vizsgáljuk.

A *Hudson* ügyben a Detroiti rendőrség érvényes házkutatási engedéllyel ment Brooker T. Hudson lakásához, ahol kokaint, valamint egy illegálisan tartott fegyvert találtak. A rendőrség azonban eljárási szabálysértést követett el, amikor a kopogás-és-bejelentést követően mindösszesen 3-5 másodpercet várakozott (a gyakorlat szerint 20-30 másodpercet kell várakozni), majd bement Hudson lakásába. Mindezek alapján a Legfelsőbb Bíróságnak lényegében arra kellett választ adnia, hogy a kopogás-és-bejelentés szabályának így módon történő megsértésével megszerzett bizonyítékokat ki kell-e zárni a bizonyítékok sorából?

A Bíróság érvelésének kiindulópontja az volt, hogy a *kizárási szabályt, mint végső megoldást („last resort”)* kell figyelembe venni a büntetőeljárások során. A megtalált

⁹¹ DRESSLER – MICHAELS 2010, 368. p. Így pl. ha a kábítószerrel visszaélés miatt indított büntetőeljárásban a terhelt az állítja, hogy ő sosem látott kábítószerrel (mint ahogyan az történt a *Walder vs. United States* ügyben, 347 U.S. 62 (1954)); vagy tagadja a szembesítés során, hogy korábban birtokában voltak azok [mint ahogyan az történt a *United States vs. Havens* ügyben, 446 U.S. 620 (1980)], ezekben az esetekben az ügyész bemutathat olyan vallomást a terhelt szavahihetőségének kétségbe vonására, amely szemben áll ezekkel az állításokkal, és amelyet alkotmányellenesen szereztek meg.

⁹² 493 U.S. 307 (1990)

⁹³ DRESSLER – MICHAELS 2010, 369. p.

⁹⁴ 547 U.S. 586 (2006) Természetesen a Legfelsőbb Bíróság a jelzett döntést megelőzően is foglalkozott a *kopogás-és-bejelentés* szabályával, így például a *Wilson vs. Arkansas* ügyben, [514 U.S. 927 (1995)] kimondta, hogy „a szabály nem más, mint a Negyedik Alkotmány-kiegészítés alapján végzett ésszerű / indokolt nyomozás alapelve”.

drogok, valamint lőfegyver felhasználhatósága kapcsán pedig ún. *hármass jogalapot* sorakoztatott fel.⁹⁵ Egyfelől kimondta a Bíróság, hogy „ha nem történt volna eljárási szabálysértés – azaz 3-5 másodperc helyett 20-30 másodpercig várakoznak – akkor is megtalálták volna a drogokat, és a lőfegyvert”, azaz álláspontja szerint a mérgezett fa gyümölcs doktrína alóli kivétel, az ún. *független forrás doktrína* („*independent source doctrine*”) alapján e bizonyítékok felhasználhatóak. Álláspontunk szerint a Bíróság ezen a ponton eljárás-dogmatikai hibát vétett: összekeverte ugyanis a független forrás doktrínáját a mérgezett fa gyümölcs alóli másik kivétellel az ún. óhatatlan felfedezés („*inevitable discovery rule*”) elvével.⁹⁶ Amíg a független forrás doktrína esetében ugyanis nem beszélhetünk a mérgezett fa gyümölcs alóli valódi kivételről (lévén a kérdéses bizonyíték teljesen vagy részben egészséges fa gyümölcs – amelynél az illegálitási kapcsolódási pont hiánya alapján marad felhasználható a bizonyíték); addig az óhatatlan felfedezés elve a mérgezett fa gyümölcs alóli valódi kivételnek minősül (hiszen itt a kérdéses bizonyíték valóban az eljárási szabálysértés terméke).⁹⁷

A bizonyítékok felhasználhatósága kapcsán a Bíróság második jogalapként egy újabb mérgezett fa gyümölcs alóli kivételre: *a meggyengült kapcsolat elvére* („*attenuated connection principle*”) hivatkozott.⁹⁸ A szakirodalom álláspontja az, hogy „noha már a Hudson döntés előtt is létezett ez a kivétel, ám a Hudson eset óta, látszólag meg lehet határozni olyan egyértelmű helyzeteket, tényezőket (így időbeni közelség, köztársasági események, szabályszegő szándékossága, a szabályszegésből származó bizonyíték természete, védett érdekeltségi korlátozás), amelyek esetében a bizonyíték szennyezettsége mindenképp eloszlik.”⁹⁹ A Hudson ügyben a Bíróság az utóbbi tényezőre – a védett érdekeltségi korlátozásra – hivatkozott. A Bíróság szerint *a kopogás-és-bejelentés szabálya kifejezetten három érdek védelmét szolgálja/szolgálhatja*. Így a szabály egyfelől védelemben részesíti *az emberi életet és testi épséget* – lévén egy váratlan (előre be nem jelentett) behatolás önvédelmi reakciót válthat ki az érintett személyben. Másodsorban a szabály védelemben részesíti a házkutatással érintett személy *tulajdonjogát* az erőszakos bemenetellel okozott károkozásokkal szemben. Végezetül pedig az érintett személy *magánélethez való jogát* is védi a szabály.¹⁰⁰ A Bíróság érvelése szerint noha a jelzett esetben ezen érdekek megjelennek, azonban „a kapcsolat az illegalitás és a bizonyítékok között eléggé meggyengült ahhoz, hogy a bizonyíték kezdeti szennyezettsége teljes mértékben elússzon [...] azaz az eljárási szabálysértés gyümölcséből származó bizonyítékok kizárása nem szolgálna a kopogás-és-bejelentés szabályában foglalt érdekeket”.¹⁰¹

Harmadik jogalapként a Bíróság a kopogás-és-bejelentés szabályát a *költségek* (társadalmi költségek) és *előnyök* (elrettentés, mint előny) *kontextusában vizsgálta meg*: ez

⁹⁵ L.: DRESSLER – MICHAELS 2010, 369–371. pp.

⁹⁶ A független forrás doktrína, valamint az óhatatlan felfedezés részletszabályaihoz lásd: DRESSLER – MICHAELS 2010, 384–388. pp.

⁹⁷ DRESSLER – MICHAELS 2010, 383–392. pp.

⁹⁸ A meggyengült kapcsolat részletszabályaihoz lásd: DRESSLER – MICHAELS 2010, 388–392. pp.

⁹⁹ DRESSLER – MICHAELS 2010, 389. p.

¹⁰⁰ DRESSLER – MICHAELS 2010, 171. p.

¹⁰¹ DRESSLER – MICHAELS 2010, 390. p.

alapján is arra a következtetésre jutott, hogy a kizárási szabályt jelen esetben nem lehet alkalmazni.¹⁰²

Mindezen érvelés után a Bíróság összefoglalva kimondta: „a Negyedik Alkotmánykiegészítésben foglalt kizárási szabály nem alkalmazható abban az esetben, ha a bizonyíték a kopogás-és-bejelentés szabályának megsértésével lefolytatott házkutatás következtében lett megszerzve, feltéve, ha a házkutatás foganatosítására érvényes házkutatási engedély volt kibocsátva”.¹⁰³ Azaz a Legfelsőbb Bíróság a mérgezett fa gyümölcse doktrína alóli kivételek segítségével nevesítette az exclusionary rule alóli második kivételt a „knock-and-announce” követelmény formájában.

3.4.3. Rendőrségi bűnösségi tényező („police culpability factor”), mint kivétel

Az exclusionary rule alóli kivételek harmadik csoportját az amerikai szakirodalom összefoglalóan „police culpability factor”-nak (azaz rendőrségi bűnösségi tényezőnek) nevezi,¹⁰⁴ az Amerikai Legfelsőbb Bíróság azonban „good faith” (jóhiszeműségi) kivételről beszél.¹⁰⁵ A jelzett kivétel tartalmát alapvetően négy döntés határozta meg: így a kiinduló eset az *United States vs. Leon* ügy (1984) volt, majd az *Illinois vs. Krull* ügy (1987); az *Arizona vs. Evans* ügy (1995); valamint a *Herring vs. United States* ügy (2009). Utóbbi döntéssel kapcsolatban előljáróban le kell szögeznünk, hogy „sokkal mélyebb vágást vezetett be a kizárási szabály hatáskörébe, korlátozva annak használatát [...] amelynek úgy tűnik, hogy végső üzenete abban áll, hogy a bizonyítékok kizárásának szabálya csak szűk körülmények között állja meg a helyét és így e szabály – mint gyakorlati kérdés – halottnak bizonyulhat [...]”.¹⁰⁶

3.4.3.1. *United States vs. Leon* ügy (1984) és annak következményei

Az *United States vs. Leon* ügyben (1984) egy látszólag érvényes házkutatási parancs alapján foganatosítottak a rendőrök házkutatást. Erről a parancsról azonban később kiderült, hogy érvénytelen.¹⁰⁷ A Legfelsőbb Bíróság – a jóhiszeműség kivétele alapján – nem zárta ki az így megszerzett bizonyítékokat. Indokolásában elvi élel kimondta, hogy „egy később érvénytelennek nyilvánított házkutatási parancs /engedély alapján megszerzett bizonyítékot fel lehet használni a büntetőeljárás során, feltéve, ha a megfelelő gyakorlati tapasztalattal rendelkező rendőr („reasonably well-trained officer”) azt feltételezhette, hogy a parancs / engedély érvényes” volt. Megjegyezte továbbá a Bíróság azt is, hogy „a Leoni jóhiszeműségi elv azt feltételezi, hogy az eljáró rendőr megfelelően hajtotta végre a parancsot [...]” ez az elv ugyanis nem védi az alaptalanul végrehajtott (bár érvényes) parancsokat.¹⁰⁸

¹⁰² Ehhez l. tanulmány 3.3.3. pontját.

¹⁰³ *Hudson vs. Michigan* ügy, 547 U.S. 586 (2006)

¹⁰⁴ L. pl.: DUKE, STEVEN: *Making Leon Worse*, Yale Law Journal (95) 1986, 1405–1423. pp.; HANSON, ROGER S.: *The Aftermath of Illinois v. Gates and United States v. Leon: A Comprehensive Evaluation of Their Impact Upon the Litigation of Search Warrant Validity*, Western State University Law Review (15) 1988, 393–576. pp.

¹⁰⁵ L.: *Herring vs. United States* ügyet [129 S.Ct. 965, 701 (2009)]

¹⁰⁶ DRESSLER – MICHAELS 2010, 372., 382. p.

¹⁰⁷ 468 U.S. 897 (1984)

¹⁰⁸ 468 U.S. 897 (1984)

Később a Bíróság úgy látta, hogy a Leon döntésben lefektetett szabály pontosításra szorul, így meghatározott négy olyan esetet/szituációt, ahol a kizáró szabály mégis alkalmazható (*kivételek a Leon szabály alól*).

Nem érvényesül a Leon szabály egyfelől abban az esetben, ha a házkutatási parancsot kibocsátó rendőrbíró *olyan más rendőr által szolgáltatott információban bízott* (és erre alapította a házkutatási engedélyt), aki tudta, hogy az okiratban lévő állítások hamisak.¹⁰⁹ Másodsorban szintén nem érvényesül a Leon szabály, ha „a házkutatási parancsot kibocsátó rendőrbíró [...] a mindenáron való bizonyítékszerzés jegyében [...] teljes mértékben elhagyta a bírói szerepét”, azaz inkább a vád (a bűnüldözés) oldalán áll, mintsem az igazságszolgáltatás érdekeit képviseli.¹¹⁰ A Leon szabály alóli harmadik kivétel szerint, ha a terheltre vonatkozásában *nem áll fenn megalapozott gyanú* (ami a házkutatás elrendelésnek alapjául szolgálhatott volna) szintén ki kell zárni az így megszerzett bizonyítékokat.¹¹¹ Végezetül pedig szintén nem érvényesül a Leon szabály abban az esetben, amikor *a kibocsátott házkutatási parancs nyilvánvalóan hibás*, mert az nem beazonosítható módon tartalmazza a házkutatás helyszínét vagy nem jelöli meg pontosan a keresett (lefoglalandó) dolgot.¹¹²

3.4.3.2. Illinois vs. Krull ügy (1987)

Az *Illinois vs. Krull ügyet* (1987) alapvetően az különbözteti meg a Leon ügytől, hogy míg az utóbbi egy kibocsátott házkutatási parancson alapult, addig a Krull ügyben egy „*parancs nélküli ún. rendeleten alapuló közigazgatási házkutatást*” fogatosítottak. A házkutatás eredményeképpen a megtalált lopott dolgokat lefoglalták.¹¹³

A Krull ügy terheltje indítványozta a lefoglalt dolgok bizonyítékok közötti kirekesztését, arra hivatkozással, hogy a rendeletet (amelyen a házkutatás alapult) később alkotmányellenesnek minősítették.

A Legfelsőbb Bíróság *nem rendelte kizárni az így megszerzett bizonyítékokat*. Indokolásában rögzítette, hogy „logikailag nem járul hozzá a Negyedik Alkotmánykiegészítés megsértésétől való elrettentéshez az, ha az eljáró rendőrt nem a saját, hanem a törvényhozó hibája miatt rendelik büntetni a bizonyíték kizárásával” így a Leon döntésben rögzített jóhiszeműség elvének megfelelően, jelen esetben is felhasználható lesz az így megszerzett bizonyíték.¹¹⁴

3.4.3.3. Arizona vs. Evans ügy (1995)

Az *Arizona vs. Evans ügyben* (1995) E.-t egy általános közúti ellenőrzés során azért tartóztatták le, mert személyi adatainak leellenőrzésekor az elektronikus adatbázis szerint letartóztatási parancs volt vele szemben kibocsátva. A közúti ellenőrzés alkalmával mindemellett átvizsgálták E. személygépkocsiját is, amelynek csomagtartójában nagyobb mennyiségű marihuánát találtak. Később kiderült, hogy az elektronikus adatbázisban szereplő letartóztatási parancsot visszavonták, azt azonban az illetékes bírósági

¹⁰⁹ L.: *Franks vs. Delaware ügyet* [438 U. S. 154 (1978)]

¹¹⁰ L.: *Lo-Ji Sales Inc. vs. New York ügyet* [442 U.S. 319 (1979)]

¹¹¹ L.: *Illinois vs. Gates ügyet* [462 U.S. 213 (1983)]

¹¹² L.: *Groh vs. Ramirez ügyet* [540 U.S. 551 (2004)]

¹¹³ 480 U.S. 340 (1987)

¹¹⁴ 480 U.S. 340 (1987)

alkalmazott nem törölte ki az elektronikus adatbázisból. Ekként fordulhatott elő, hogy E.-t érvényes letartóztatási parancs hiányában letartóztatták.¹¹⁵

E. az eljárás során indítványt tett arra, hogy az ellenőrzés során nála megtalált marihuánát – mint jogellenesen megszerzett bizonyítékot zárják ki a bizonyítékok sorából. A kizárást az alkotmányesértő módon foganatosított letartóztatási paranccsal indokolta.

A Legfelsőbb Bíróság a *jóhiszeműség elvére* hivatkozással *nem rendelte kizárni az ellenőrzés során a megtalált drogot*. Indokolásában kitért arra, hogy jelen esetben ismételt alkalmazni lehetett a *Leon szabályt* (a letartóztatást végző rendőr jóhiszeműen bízott az elektronikus nyilvántartásban), annyi *pontosítással*, hogy e szabály *nem csak a rendőrök (rendőrbírók) általi jogsértésekre, hanem a bírósági alkalmazottak által elkövetett jogsértésekre is alkalmazandó*.¹¹⁶

3.4.3.4. Herring vs. United States ügy (2009)

A 2009-ben megszületett *Herring vs. United States* ügyben H.-t a lakóhelye szerint illetékes rendőrség, egy szomszédos megye rendőrségének adatbázisában lévő parancs alapján tartóztatta le, majd ezt követően házkutatást foganatosítottak nála. A házkutatás során H. lakásában drogokat és illegálisan tartott lőfegyvereket foglaltak le. Az eljárás későbbi szakaszában azonban fényderült arra, hogy a H.-val szemben a letartóztatási parancsot már hónapokkal korábban visszavonták, ám azt a szomszédos megye rendőrkapitánysága gondatlanságból nem törölte ki az elektronikus adatbázisból.¹¹⁷

H. az eljárás során arra hivatkozott, hogy mivel már a letartóztatása is jogsértő volt, az azt követően foganatosított házkutatás is jogellenesnek minősül, így indítványozta a megtalált és lefoglalt tárgyak bizonyítékok közül kizárását.

A Legfelsőbb Bíróság úgy vélte, hogy *az ügyben nem alkalmazható az exclusionary rule doktrína*. Roberts főbíró indokolásában kifejtette, hogy a kizáró szabály alkalmazása nem automatikus következménye a Negyedik Alkotmány-kiegészítés megsértésének, „az csak akkor alkalmazható, ha tényleges elrettentést eredményez, és az elrettentés előnyei meghaladják a kizárási szabály során felmerülő költségeket [...] valamint a rendőri magatartás is kellően bűnös [...]”.¹¹⁸ A rendőri magatartással kapcsolatban rögzítette a döntés, hogy „a bizonyítékok kizárásának szabálya arra szolgál, hogy megakadályozza a szándékos, hanyag vagy súlyos gondatlan magatartásokat [...] jelen ügyben azonban a rendőrség által elkövetett hiba nem érte el ezt a szintet”, ez ugyanis mindössze egyszeri gondatlanság volt a rendőrség részéről.¹¹⁹

¹¹⁵ 514 U.S. 1 (1995) Az ügyet részletesen feldolgozza: LAFAVE, WAYNE R.: *Computers, Urinals, and the Fourth Amendment: Confessions of a Patron Saint*, Michigan Law Review, (94) 1996, 2553–2589. pp.

¹¹⁶ 514 U.S. 1 (1995) Megjegyezzük az Evans ügyben a Bíróság még kifejezetten visszautasította azt, hogy válaszoljon arra a kérdésre, hogy a megtalált marihuánát akkor is ki kellett-e volna zárni a bizonyítékok közül, ha az elektronikus adatbázisban egy rendőrségi (és nem bírósági) alkalmazott követte volna el a hibát. DRESSLER – MICHAELS 2010, 379. p.

¹¹⁷ 129 S.Ct. 695 (2009)

¹¹⁸ 129 S.Ct. 695 (2009) DRESSLER – MICHAELS 2010, 380. p.

¹¹⁹ 129 S.Ct. 695 (2009) DRESSLER – MICHAELS 2010, 380. p.

4. Záró gondolatok

Összegzésként elmondható, hogy a Supreme Court ítélkezési gyakorlatából az olvasható ki, hogy 2009-re az exclusionary rule doktrína alkalmazása már csak igen szigorú, szinte taxatív módon felsorolt feltételek, körülmények fennállása esetén lehetséges. Végigtekintve a kizárási szabály alóli (egyre bővülő) kivételek körén, úgy tűnik e kivételek a gyakorlatban inkább főszabállyá kezdik kinőni magukat, és ezzel párhuzamosan a főszabályként megfogalmazott kizárási szabály egyre ritkábban kerül alkalmazásra, sőt az amerikai szakirodalom szerint az exclusionary rule a vég napjait éli.¹²⁰

Felmerül a kérdés, hogy vajon miért problematikus ez? Álláspontunk szerint azzal, hogy az Amerikai Legfelsőbb Bíróság a kizárási szabály alkalmazhatóságának körét egyre jobban leszűkíti, azt a látszatot kelti, mintha az angolszász büntetőeljárás rendszerek alapvető célját – az eljárási igazság kiderítését – háttérbe szorítaná – és helyette – közelítve a kontinentális büntetőtárgyalási rendszerek céljához – egyre inkább az anyagi igazság feltárására (sőt megkockáztatjuk ezzel együtt a szinte bármely áron való bizonyítékszerzésre) törekedne.

ANETT ERZSÉBET GÁCSI

UNLAWFUL OBTAINED EVIDENCES IN THE UNITED STATES OF AMERICA CRIMINAL PROCEDURE:

THE EXCLUSIONARY RULE CLAUSE

(Summary)

In this article I analyzed a special (and sensitive) question of the USA criminal procedure: this is the *exclusionary rule*.

The Fourth Amendment describes „[...] the right of the people [...] to be secure in [our] persons, houses, papers and effects, against unreasonable searches and seizures”. The Fourth Amendment text describes also, that „no Warrant shall issue, but upon probable cause, supported by Oath or affirmation, and particularly describing the place to be searched, and the persons or things to be seized”. Rights presumably come with remedies for their violation. For this reason, the question is: „*What is the remedy for violation of Fourth Amendment rights?*”. In this regard the constitutional text is silent, however the Supreme Court concluded (case-by-case) that the exclusionary rule is the primary but non-exclusive remedy. Very generally speaking, *evidence gathered in viola-*

¹²⁰ DRESSLER – MICHAELS 2010, 382. p.; Megjegyezzük, vannak szerzők, akik nem fogalmazznak ilyen sarkosan. Így pl. BRADLEY CRAIG M.: *Is the Exclusionary Rule Dead?*, The Journal of Criminal Law and Criminology, (102) 2012 2. p. tanulmányában úgy fogalmaz, hogy a mai exclusionary rule "se nem halott, se nem elfogadhatatlanul korlátozott, noha a korlátozása vitathatatlan".

tion of the Fourth Amendment is inadmissible at the criminal trial of the victim of the unreasonable search or seizure. Nowadays, the exclusionary rule is controversial, the Supreme Court has consequently narrowed its scope over time, and its future abolition is within the realm of possibility.

In the first half of this article, I analyzed the *justifications for excluding unlawful obtained evidences*. American jurists have put forward three main justifications: (1) avoiding judicial condonation of police misconduct („condonation rationale”); (2) compensating victims of violations to restore the status quo ante („corrective justice rationale”); (3) and deterring constitutional violations („deterrence rationale”). In the USA criminal procedure is dominating the third justification, the deterrence rationale.

In the second half of this article, *first*, I showed the *historical development of the Fourth Amendment exclusionary rule*. I analyzed the *federal exclusionary rule* [*Weeks vs. United States case* (1914)] and the *states exclusionary rule* [*Wolf vs. Colorado case* (1949) – as step one; *Rochin vs. California case* (1952) – as step two; and *Mapp vs. Ohio case* (1961) – as step three]. I note that *Weeks vs. United States case* implicitly, and *Mapp vs. Ohio case* explicitly determined that *the exclusionary rule is an essential component* – „part and parcel” according to *Mapp case* – *of the Fourth (and Fourteens) Amendment(s)*.

Second, I analyzed the *United States vs. Calandra* decision (1974). In this case, the Supreme Court *implicitly overruled the constitutional reasoning*. In other words, the exclusionary rule is no longer considered an essential component of the Fourth Amendment (de-constitutionalization of the Fourth Amendment exclusionary rule), but is merely a remedy devised by the justices to deter unconstitutional governmental misconduct. In fact, since *Calandra* was decided, the Supreme Court has *substantially narrowed the exclusionary rule's scope*.

Third, I examined the *question of abolished of the exclusionary rule*. I used three aspects: (1) the historical foundation for the exclusionary rule; (2) does the exclusionary rule deter constitutional violations?; and (3) is the exclusionary rule (even if it deters) worth its costs.

Fourth, I showed the *exceptions to the exclusionary rule* (when the exclusionary rule does not apply). The first exception is the *impeachment exception*. This exception applies because the Supreme Court has determined that use of Fourth Amendment tainted evidence to impeach a defendant's false testimony significantly furthers the truth-seeking process by deterring perjury. At the same time, use of such evidence in this limited manner creates only a speculative possibility that the police will be encouraged to violate the Fourth Amendment. The second exception is the *knock-and-announce exception*. This exception means that the exclusionary rule does not apply to the fruits of a search conducted pursuant to a valid warrant executed in violation of the constitutional knock-and-announce rule. The third exception is *police culpability factor (good faith exception)*. In this context, I analyzed *United States vs. Leon case* (1984), *Illinois vs. Krull case* (1987), *Arizona vs. Evans case* (1995), and *Herring vs. United case* (2009).

Consequently, since *Herring* decision (2009), it seems that the exclusionary rule will be triggered in such a very narrow set of circumstances that the doctrine may prove to be dead, as a practical matter.